

ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБАЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

*Жарун О.В., викладач,
Уманський державний аграрний університет*

Досліджено сучасний стан інвестиційного процесу в Україні, особливості здійснення в аграрному секторі економіки та розроблено шляхи його оптимізації

Modern conditions of the investment process in Ukraine and peculiarities of this process in agrarian sector of economy are studied, the ways of its optimization are suggested

Постановка проблеми. Забезпечення сталого розвитку та економічного зростання в галузі є пріоритетним завданням економічної політики країни. Саме інтенсивний тип розвитку сприяє поліпшенню всіх економічних показників за умов удосконалення дії факторів, основними з яких є праця, земля, капітал, підприємницькі здібності, наука та інформація. Виняткове значення для розширення аграрного виробництва набуває проблема інвестиційного забезпечення сільського господарства як на регіональному, так і на макрорівні.

Аналіз останніх досліджень. Наукові дослідження різних аспектів цієї проблеми знаходимо в роботах В.І. Благодатного, С.О. Гуткевич, О.І. Гутурова, М.І. Кісіля, М.Ю. Коденської, П.Т. Саблука та багатьох інших вчених.

Проблема функціонування інвестиційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах відрізняється особливою її складністю і багатогранністю, оскільки саме в ній поєднуються інтереси всіх суб'єктів господарювання.

Конкурентоспроможність аграрного виробництва в будь-якому регіоні України залежить від його інвестиційного забезпечення. Інвестиції потрібні підприємствам і організаціям для переходу до стабільної господарської діяльності, для переозброєння виробництва, а також поліпшення якості продукції. Інвестиції є важливим джерелом формування фінансово - кредитних ресурсів країни, усунення локальних диспропорцій.

Ціль статті. Досягти економічного зростання в умовах обмеженості ресурсів можна шляхом підвищення ефективності їхнього використання. Інтенсивний тип зростання зумовлює необхідність впровадження інвестицій у виробничу та соціальну сфери суспільного життя.

Соціальна й економічна ефективність суспільного виробництва забезпечує зростання добробуту населення країни і якнайкращого задоволення його потреб.

Виклад основного матеріалу. В останні роки спостерігається поступове збільшення обсягу інвестицій, як в сільське господарство, так і в промисловість.

Вже 2000 рік характеризувався приростами виробництва щодо попереднього року. Навіть в умовах сучасної кризової ситуації загальний обсяг виробництва продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств за січень-вересень 2009 року зріс на 3,3% порівняно з аналогічним періодом 2008 року, а обсяг реалізованої аграрними підприємствами власно виробленої продукції за цей період збільшився на 32% порівняно з минулим роком [1].

Після того, як вдалося подолати тенденцію спаду виробництва і створити передумови для поліпшення ситуації в галузі це відразу позначилося на динаміці інвестицій в сільському господарстві, які почали зростати (табл.1).

Таблиця 1

Показники виробничої та інвестиційної діяльності у сільському господарстві, мисливстві і лісовому господарстві України [3]

Показник	2003р.	2004р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.
Валова продукція сільського господарства у порівнянних цінах 2005 р., млн. грн.	77271	92531	92586	94895	88769	103978
у т.ч.: сільськогосподарські підприємства	23438	32914	33802	37008	35440	47865

господарства населення	53833	59617	58783	57886	53329	56113
Індекс валової продукції сільського господарства, %	89,0	119,7	100,1	102,5	93,5	117,1
у т.ч.: сільськогосподарські підприємства	74,8	140,4	102,7	109,5	95,8	135,1
господарства населення	97,1	110,7	98,6	98,5	92,1	105,2
Інвестиції в основний капітал - усього по економіці, фактичні ціни, млн. грн.	51011	75714	93096	125254	188486	233081
у т.ч. сільське господарство, мисливство, лісове господарство	2141	3381	5016	7309	9519	16890
Інвестиції в основний капітал сільського господарства, мисливства та лісового господарства до загального підсумку, %	4,2	4,5	5,4	5,8	5,1	7,2
Валова додана вартість сільського господарства, мисливства та лісового господарства в структурі ВВП, %	12,1	11,9	10,4	8,6	7,6	7,8

Дослідження показують, що впродовж 2003-2008 років спостерігалася стійка тенденція до збільшення як валового виробництва продукції сільського господарства, так і обсягів інвестицій. При цьому відбувається скорочення питомої ваги валової доданої вартості сільського господарства, мисливства і лісового господарства в структурі ВВП з 12,1 до 7,8%. Отже, здійснюється структурна перебудова економіки країни.

Особливість цього процесу пов'язана з ціновим диспаритетом на промислові ресурси першої сфери та сільськогосподарську продукцію другої сфери АПК.

Такі тенденції зберігаються з часів кризи і негативно впливають на прибутковність аграрного виробництва, відповідно знижується його інвестиційна привабливість [2].

Сільськогосподарський потенціал Черкаської області характеризується такими ознаками: середньорічний обсяг валової сільськогосподарської продукції на 100 га - 6 місце по Україні; забезпеченість основними фондами на 100 га угідь - 3 місце; рівень рентабельності сільськогосподарських підприємств - 10 місце. Станом на 1 січня 2008 р. в області проживало 1311,9 тис. населення, серед них у сільській місцевості - 587,6 тис, що становить 45%.

Серед регіонів України в 2008 році Черкащина посідає 3 місце за урожайністю зернових культур, 7 за цукровими буряками, за соняшником - 9 місце. В середньому на одну особу виробництво м'яса складало 118,6 кг, яєць - 466 штук, це найвищі показники в Україні, а молока - 379,6 кг (11 місце). Продуктивність корів за даний період зросла на 78,2 % і становить 4044 кг - це п'яте місце серед регіонів України.

В 2008 р. обсяги інвестицій в основний капітал галузі зросли в 15 разів порівняно із 2000р. і становили 1133 млн. грн. Завдяки цьому виробництво валової продукції сільського господарства на протязі даного періоду збільшилось і у 1,7 рази і в 2008 р. становило 6210,8 млн. грн. (рис. 1).

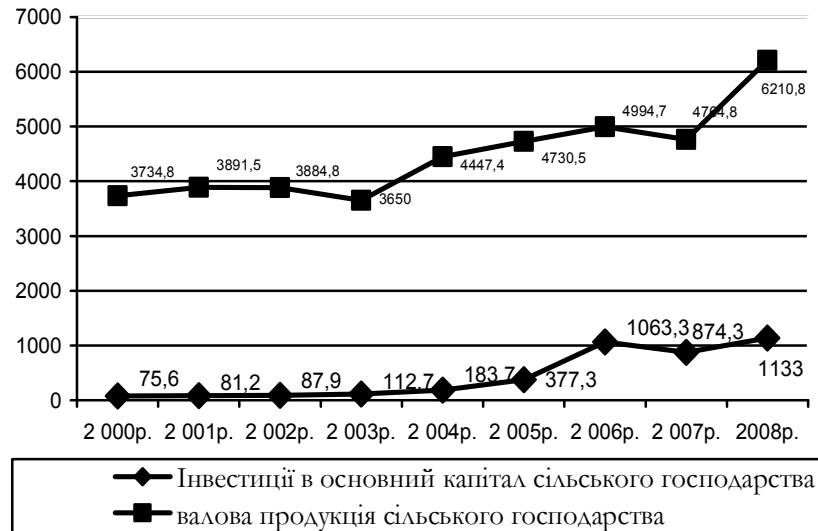

Рис. 1. Динаміка інвестицій в основний капітал і валової продукції сільського господарства у порівняльних цінах 2005р., млн. грн.

В процесі дослідження діяльності сільськогосподарських підприємств Черкаської області нами було виділено шість типів спеціалізації аграрних формувань, а саме: господарства зерно-молочного, зерно-м'ясного, зерно-буякового, зерно-соняшникового, зернового та багатогалузевого типу (рис. 2).

Найбільшу питому вагу (50,7%) в загальній чисельності сільськогосподарських підприємств займають формування, які спеціалізуються на виробництві зерна. В таких підприємствах від реалізації зерна одержується 56,3% грошових надходжень.

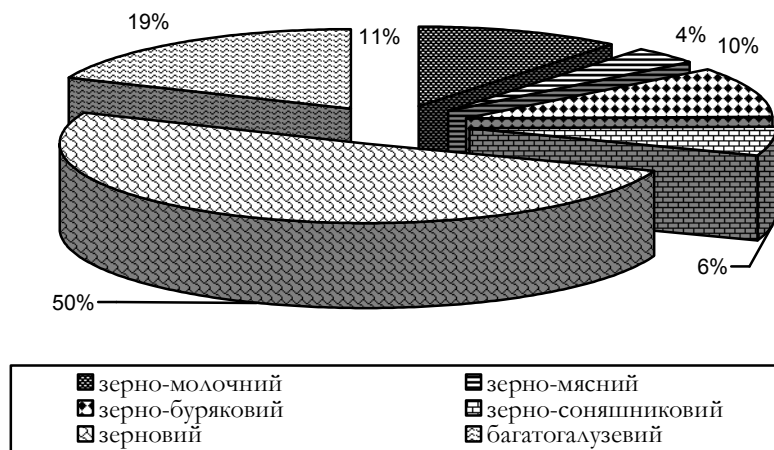

Рис. 2. Структура сільськогосподарських підприємств Черкащини за типами спеціалізації у 2008 р.

Інвестування кожного типу спеціалізації сільськогосподарських товариств наведені в табл. 2. Як бачимо, найбільше інвестицій на 1 га сільськогосподарських угідь вклали підприємства, що відносяться до зерно-буякового типу спеціалізації та багатогалузевої, відповідно – 599,6 та 358 грн, що стосується підприємств інших типів спеціалізації, то в них залучено менше інвестицій.

Область у 2008 році посідає 3 місце по урожайності зернових культур, а також цукрових буряків серед регіонів України. Такому рейтингу сприяє, в першу чергу, наявність в регіоні чорноземів та сприятливого клімату, тому не дивно, що найбільше інвестицій припадає саме на цей тип спеціалізації аграрних формувань.

Стосовно господарств зерно-молочного типу спеціалізації слід відмітити, що в зв'язку із скрутним становищем в галузі тваринництва, в них залучено менше інвестицій, ніж в господарства попередніх типів спеціалізації. А саме, в підприємствах зерно-молочного типу спеціалізації на 1 га сільськогосподарських угідь припадає 164,7 грн., в той час, як в підприємствах зерно-буякового типу 599,6 грн./ га.

Таблиця 2

Інвестування різних типів спеціалізації сільськогосподарських підприємств Черкаської області у 2008 р.

Тип спеціалізації	Інвестиції			Прибуток (збиток) на 1 га с.-г. угідь, грн.	Рівень рентабельності (збитковості) основної діяльності, %	Рівень рентабельності (збитковості) інвестицій, %
	на 1 господарство, тис грн.	на 1 га с.-г. угідь, грн.	на 1 с.-г. працівника, тис грн.			
зерно-молочний	715,7	164,7	5,4	267,6	16,2	91,3

зерно-м'ясний	543,1	319,5	7,5	-131,5	-6,4	-41,2
зерно-буряковий	1474,1	599,6	16,3	397,5	16,9	66,3
зерно-соняшниковий	450,4	256,5	6,1	305,9	13,7	119,3
зерновий	469,6	214,3	6,6	173,4	10,2	80,9
багатогалузеві	722,3	358,0	6,0	77,8	3,7	21,7

Розмір інвестицій безпосередньо віддзеркалюється на економічних показниках роботи підприємств в тому числі і на їх прибутковості. Дослідженнями встановлено, що найбільш прибутковими є підприємства зерно-соняшникового і зерно-бурякового типу спеціалізації. Рівень рентабельності підприємств за типами спеціалізації також суттєво відрізняється. Так найвища рентабельність інвестицій спостерігається в підприємствах зерно-соняшникового типу спеціалізації – 119,3%. Серед усіх типів спеціалізації, збитковими виявилися зерно-м'ясні господарства. Рівень збитковості у них становить – 41,2%.

В сучасних умовах господарювання інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств повинна бути спрямована як на досягнення високого рівня віддачі вкладень, так і на підвищення ефективності діяльності підприємства в цілому.

Ефективність функціонування агропромислового комплексу значною мірою залежить від інтенсивності розвитку аграрного сектора, він має бути пріоритетною галуззю для капітальних інвестицій з-поміж інших, оскільки є основним виробником продуктів харчування та сировини. Однак нині, на жаль, аграрний сектор має низькі потенційні можливості розвитку: він є малопривабливим для іноземних інвесторів унаслідок відсутності до 2000 року реальних ринкових перетворень у галузі.

Дослідження впливу рівня інвестицій на розмір прибутку в сільськогосподарських підприємствах різних виробничих типів Черкаської області проводилося за допомогою кореляційного аналізу. На основі інформації за рік для цього за результативну ознаку було взято розмір прибутку отриманого на 1 га сільськогосподарських угідь, грн. (y), а за фактори впливу на результативну ознаку:

(x_1) - інвестицій на 1 сільськогосподарського працівника, грн.;

(x_2) - основні засоби на 1 га сільськогосподарських угідь, грн.;

(x_3) - сільськогосподарських угідь на 1 працівника, га.

В господарствах зерно-молочного типу спеціалізації між прибутком на 1 га сільськогосподарських угідь (y) та встановленими факторами має місце функціональний зв'язок, який описується кореляційним рівнянням:

$$Y_{(y)} = -48,9 + 5,8 x_1 + 54,4 x_2 + 1,4 x_3$$

Коефіцієнт множинної кореляції становить $R = 0,51$, що вказує на середню щільність зв'язку між результативною та факторними ознаками.

Із кореляційної залежності видно, що в підприємствах даного типу спеціалізації зростання інвестицій на працівника на 1 грн. приводить до збільшення прибутку на 5,8 грн., на 1 га сільськогосподарських угідь, при підвищенні фондозабезпеченості на 1 грн. прибуток з гектара сільськогосподарських угідь збільшиться на 54,4 грн. Зростання навантаження сільськогосподарських угідь на 1 працівника на 1 га призводить до збільшення прибутку на 1 га сільськогосподарських угідь на 1,4 грн.

В господарствах зерно-м'ясного типу спеціалізації кореляційний зв'язок між прибутком з 1 га сільськогосподарських угідь та відібраними факторами описується кореляційно - регресійною моделлю:

$$Y_{(y)} = 175,3 + 4,1x_1 - 54,8x_2 + 7,0x_3 \quad R = 0,64$$

Що стосується підприємств зерно-бурякового типу спеціалізації, то кореляційний зв'язок описується рівнянням такого вигляду:

$$Y_{(y)} = -141,5 + 4,2 x_1 + 128,8 x_2 + 2,2x_3 \quad R = 0,52$$

Господарства зернового типу спеціалізації, в ході кореляційного аналізу мали рівняння такого вигляду:

$$Y_{(y)} = 234,5 + 2,1x_1 - 34,9x_2 - 0,6x_3 \quad R = 0,42$$

Проведений кореляційно-регресійний аналіз показує, що в сільськогосподарських підприємствах різних типів спеціалізації при збільшенні інвестицій у виробництво, що відображається певним чином через їх суму на працівника, призводить до зростання прибутку отриманого з гектара сільськогосподарських угідь. Найбільшу суму прибутку з гектара можуть отримати

сільськогосподарські підприємства зерно-молочного, зерно - м'ясного та зерно-буякового типу спеціалізації.

Висновки. Отже, одним з безперечних критеріїв, що засвідчує поживавлення економічних процесів в регіоні, є активізація інвестиційної діяльності. За останні роки інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств Черкащини значно покращилась, що відповідно позитивно відобразилось на загальних показниках діяльності сільськогосподарських підприємств регіону. Раціональне використання інвестицій збільшує ефективність виробництва сільськогосподарських підприємств. В той же час кожне сільськогосподарське підприємство повинно шукати шляхи залучення як зовнішніх, так і внутрішніх інвестицій для налагодження своєї діяльності, а також розробляти стратегію їх ефективного використання.

Література.

1. Економіка України за січень - вересень 2009 року / Уряд. кур'єр. - 3 листопада. 2009 р. - №203. - С. 12.
2. Квапа С.М. Вплив світової фінансової кризи на розвиток аграрного сектору вітчизняної економіки / С.М. Квапа // Економіка АПК. - 2009 -№5.-С.3-9.
3. Статистичні щорічники „Сільське господарство України” за 2003-2008рр.